

ERİNLERDE OKULA BAĞLANMANIN YORDAYICISI OLARAK SOSYAL KAYGI VE DEPRESİF BELİRTİLERİN İNCELENMESİ*

Mehmet Ali YILDIZ

Adıyaman Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, PDR Anabilim Dalı,
maliyildiz@adiyaman.edu.tr

Mustafa KUTLU

İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, PDR Anabilim Dalı,
mustafa.kutlu@inonu.edu.tr

Özet

Bu araştırmanın amacı, ilköğretimdeki (ortaokul) erinlerin okula bağlanma düzeyleri üzerinde sosyal kaygı belirtileri ile depresif belirtilerin yordayıcı etkisinin olup olmadığını incelemektir. Araştırmanın örneklemini Diyarbakır ili merkez ilçelerindeki ilköğretim okullarının 6. 7. ve 8. sınıflarına devam eden yaş ortalaması 12.86 (Ss= 1.08) olan 242'si kız (% 53.8) ve 208'i erkek (% 46.2) olmak üzere toplam 450 öğrenci oluşturmuştur. Araştırmanın verilerinin analizinde, betimsel istatistikler, araştırmanın değişkenleri arasındaki ilişkilerin saptanması için Pearson Çarpım Momentler Korelasyon Katsayısı; depresif belirtiler ve sosyal kaygı değişkenlerinin okula bağlanmayı yordamasına ilişkin ise Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi kullanılmıştır. Araştırmada, anlamlılık düzeyi .05 olarak alınmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, depresif belirtiler ile genel durumlarda sosyal kaçınma ve huzursuzluk duyma (G-SKHD) değişkenlerinin, okula bağlanma üzerinde anlamlı düzeyde yordayıcı olduğu görülürken; olumsuz değerlendirme korkusu (ODK) ve yeni durumlarda sosyal kaçınma ve huzursuzluk duyma (Y-SKHD) değişkenlerinin, okula bağlanma üzerinde anlamlı bir yordayıcı olmadığı görülmüştür. Araştırmadan elde edilen bulgular, depresif belirtiler ile genel durumlarda sosyal kaçınma ve huzursuzluk duymanın, erinlerin okula bağlanmaları üzerinde önemli değişkenler olduğunu göstermiştir. Erinlerin okula bağlanma düzeylerini yükseltmek için sosyal kaygı ile depresif belirtilerini azaltma odaklı psiko-eğitim programları hazırlanarak okullarda uygulamalar yapılabilir.

Anahtar Kelimeler: Okula Bağlanma, Sosyal Kaygı, Depresif Belirtiler, Erinlik.

AN EXAMINATION OF THE SOCIAL ANXIETY AND DEPRESSIVE SYMPTOMS AS THE PREDICTORS OF SCHOOL ATTACHMENT AMONG EARLY ADOLESCENTS

Abstract

The purpose of this study is to investigate social anxiety and depressive symptoms, as predictors of school attachment in early adolescents. This study is a correlational study investigating relations among school attachment, social anxiety and depressive symptoms. School attachment is the dependent variable, whereas social anxiety, depressive symptoms

* Bu çalışma, 8-11 Eylül 2013 tarihleri arasında Boğaziçi Üniversitesi'nde düzenlenen İstanbul 2013 Dünya Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi'nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

are the independent ones. The sample of the study was composed of 450 elementary school students (242 females, 208 males) attending to an elementary school in Diyarbakır city center during 2011-2012 schooling period. Students were in 11-15 age range and, the average age was 12.86 with a standard deviation of 1.08. Descriptive statistics, Pearson correlation coefficient and standard multiple regression analyses were used to analyze the data by using SPSS 17. Results showed there is a negative relationship between school attachment and social anxiety and depressive symptoms. It was also found that General Social Avoidance and Distress (SAD-G) and depressive symptoms were important predictors of school attachment. The findings showed that Fear of Negative Evaluation (FNE), and Social Avoidance and Distress in New Situations (SAD-N) were not significant predictors of school attachment. The lower level of school attachment in adolescents are related to psychological problems, application of psycho-education groups or group counseling with such adolescents would be quite useful.

Key Words: School Attachment, Social Anxiety, Depressive Symptoms, Early Adolescents.

Giriş

Okullar, öğrencilerin eğitim ve öğretim yaşantılarında büyük bir öneme sahiptirler. Öğrencilerin, okul ile ilgili yaşantılarının olumlu olması, onların akademik başarılarını olumlu yönde etkileyebileceği gibi aynı zamanda okula devam etme konusunda da öğrencileri güdüleyebilir. Herman, Reinke, Parkin, Traylor ve Agarwal' göre (2009) okullar, çocukların evlerinden uzaktaki esas çevresi olarak onların yaşamında ayrıcalıklı ve stratejik bir rol oynar. Özellikle okullar, öğrencilerin hem akademik, sosyal ve duygusal işlevlerini hem de gelişim alanlarındaki potansiyel zorluklarını destekleme kapasitesine sahiptirler. Johnson, Crosnoe ve Elder'a göre (2001) ise okul ile ilişkili bir kavramda okula bağlanmadır. Okula bağlanma, bir öğrencinin, okulun sunduğu faaliyetlere ve okulun sağladığı yararlarla ilişkin görüşü, öğrencinin okul hakkındaki duygularının nasıl olduğu ve okul aktivitelerinde etkin olarak rol alıp almadığı ile ilgili karmaşık bir şekilde tümüyle ilişkili olan bir kavramdır. Okula bağlanma, öğrencinin kim olduğu gibi bir okuldan ne kadar hoşlandığı ile ilgilidir ve kişinin, okulunun bir parçası olarak hissedip etmediği hakkındaki doğal görüşüdür. Hill ve Werner'e göre (2006) okula bağlanma, öğrencilerin özellikle okullarına karşı olan duygusal bağlarını ifade etmektedir. Bergin ve Bergin'e göre (2009) ise okula bağlanma, çocuk için, öğretmen ve arkadaşlar ile bir ilişki ağına sahip olma ve okula ait olma duygusunu ifade etmektedir. Okula bağlanma öğrencilere, entelektüel ve sosyal konularda özgür olabilmelerinde ve yeni fikirler keşfetmelerinde, çocuklara güven ve değerli olma hissi verir. Bağlanma çok güçlü olduğunda, çocuk; ailesine, okula ve topluma duygusal bağlar hisseder. Bağlanma zayıf olduğundaysa çocuğun, suça bulaşma olasılığı artar.

Bağlanma, okul başarısını; ebeveynlere bağlanma yoluyla dolaylı olarak, okula ve öğretmenlere bağlanma yoluyla doğrudan olarak iki şekilde etkilemektedir. Okula bağlanma, ilk olarak, çocuklar için güvenlik duygusunu sağlar böylece çocuklar özgürce keşifte bulunabilirler. Bütün çocuklar güvenlik duygusu

hissederken, onların doğuştan gelen çevrelerini keşfetme güdüsü ile bu ihtiyaçlarının dengelemesinde bağlanma yardımcı olur. İkinci olarak, bağlanma biçimleri, çocukların sosyalleşmeleri için temel oluşturur. Çocuklar, yetişkinlerle birlikte iken uyumlu bir etkileşim içinde yetişkinlerin davranış ve değerlerine uyum sağlarlar (Bergin ve Bergin, 2009).Blum'a göre (2005) öğrencilerin başarılı olabilmeleri için kendilerini okullarına ait hissetmeleri gerekir. İnsanlar bu anlamda pek çok şeye aidiyet duyarlar. Alan yazına bakıldığında bazı araştırmacılar, "okula bağlılık" (school engagement), (bkz.,Fredricks, Blumenfeldve Paris,2004) "okula bağlanma" (school attachment) (bkz.,Mouton, Hawkins, McPherson ve Copley, 1996) ve bazıları ise "okulla bağ kurma" (school bonding) (bkz., Maddox vePrinz, 2003)adında çalışmaktadırlar. Öğrencilerin okula bağlanması üzerinde araştırma yapan eğitim, sağlık, psikoloji ve sosyoloji gibi çeşitli disiplinler bu kavramları daha da karmaşıklştırmışlardır. Blum (2005) tüm disiplinlerin farklı kelimeler kullansalar da büyük ölçüde aynı kavramı kastettiğini vurgulamaktadır. Ona göre, öğrencilerin okula bağlanmasını olumlu etkileyen yedi temel özellik bulunmaktadır, bunlar: a-bir okulun parçası olma ve aidiyet duygusuna sahip olmak, b-okuldan hoşlanmak, c-öğretmenlerden destek ve ilgi algılayabilmek, d-okul içinde iyi arkadaşlara sahip olmak, e-içinde bulunulan zamandaki ve gelecekteki öğretim/akademik sürecinde ilerleme ile ilgilenmek (ilgili olmak), f-okuldaki disiplinin adil ve etkili olduğuna inanmak ve g-ders dışı etkinliklere katılmaktır.

Çocukların bağlandıkları önemli sosyalleşme birimleri, aile, okul, akranlar ve toplumdur. Okula bağlanma, olumlu kişilerarası ilişkiler geliştirmede (prososyal sosyalleşme) merkezi olarak önemli bir rol oynar, antisosyal davranışları engelleyebilir aynı zamanda bireylerin, çocukluk ve ergenlikte olumlu ilerlemelerini sağlayabilir (Catalano, Haggerty, Oesterle, Fleming ve Hawkins, 2004). Okula bağlanma, çocuk ve ergenlerdeki uyumun güçlü bir belirleyicisidir (Hill ve Werner, 2006). Blum (2005) okula bağlanması yüksek olan öğrencilerin duygusal sıkıntılar, intihar düşüncesi ve girişimi ile şiddet ve yıkıcılık içeren davranışlar gösterme olasılıklarının daha düşük olduğunu belirtmektedir. Dornbusch, Erickson, Laird ve Wong'a göre (2001) eğitim araştırmacıları, ergenlerin, okula karşı olumlu duygular taşımalarının normal dışı davranışlarının olma olasılığının daha düşük olduğunu göstermişlerdir. McNeely ve diğerleri (2002) daha yüksek notlar alan ve ders dışı egzersizlere katılan öğrencilerin okuldan kaçan (dersi asan) öğrencilere göre okula bağlanmalarının daha yüksek olduğunu bulmuşlardır.Hallinan'a göre (2008) ise okula bağlanmanın, öğretmenlerin öğrencileri tanımasını sağladığını ve okula bağlanmanın öğrencilerin akademik performanslarını arttırdığı görülmüştür. Buna göre, bir öğrencinin okulu hakkındaki duyguları üzerindeki olumlu etkiler, okulda öğrencinin akademik başarısını arttırmanın bir yoludur.Öte yandan yapılan bir çalışmada Diaz (2005) öğrencilerin okula bağlanma düzeylerinin artması ile öğrencilerin topluluk etkinliklerine katılım sıklığının ve ders dışı egzersiz faaliyetlerine ilginin arttığını tespit etmiştir.

Çocuk ve ergenlerin, şiddet gibi olumsuz durumların ve olayların potansiyel zararlı etkilerinden korunmaları için tampon görevi görecektir koruyucu özellikler geliştirmeleri gerekebilir. Bu bağlamda okula bağlanma, umut verici koruyucu bir özelliktir (<http://www.cdc.gov/healthyyouth/.....>). Resnick ve diğerlerinin (1997) çalışmalarında okula bağlanma yüksek düzeyde olan ergenlerin düşük olan ergenlere göre, fiziksel ve duygusal sıkıntılarının ve intihar girişimlerinin daha düşük olduğunu tespit etmişlerdir. Ayrıca ebeveyn-aile bağlanma ile okula bağlanma her türlü riskli sağlık davranışlarına karşı koruyucu bir özelliktir. Yapılan bazı çalışmalarda okula bağlanma ile bazı sorun davranışlar arasında ilişki bulunmuştur. Bu çalışmalardan, Rasmussen, Damsgaard, Holstein, Poulsen ve Due (2005) ergenlerde okula bağlanma ile kız ve erkek öğrencilerdeki sigara kullanımı arasında olumsuz yönde ilişki bulmuşlardır. Henry ve Slater (2007) çalışmalarında okula bağlanma düzeyi yüksek olan öğrencilerin alkol kullanma olasılıklarının daha düşük olduğunu tespit etmişlerdir. Shears, Edwards ve Stanley (2006) çalışmalarında okula bağlılık (schoolbonding) ile madde kötüye kullanımı arasında olumsuz yönde güçlü bir ilişki bulmuşlardır. Ayrıca bulgulara göre okul bağlılığı, alkol ve esrar kullanımı için koruyucu bir faktör rolü oynamaktadır. Griffin, Botvin, Scheier, Doyle ve Williams (2003) çalışmalarında, okula bağlanma ile saldırganlık ve suç işleme arasında olumsuz yönde ilişki bulmuşlardır. Başka bir çalışmadaysa, Dornbusch ve diğerleri (2001) okula bağlanmanın, normal dışı davranışların başlangıcını düşük düzeyde yordadığını belirlemişlerdir.

Jacobson ve Rowe (1999) çalışmalarında aileye ve okula bağlı olmak (connectedness) ile depresif belirtiler arasında anlamlı bir ilişki bulmuşlardır. Shochet, Dadds, Ham ve Montague (2006), çalışmalarında 2022 kişiden oluşan erinler ile okul bağlılığı ile ruh sağlığı belirtileri (genel işlev, depresyon ve kaygı belirtileri) arasındaki ilişkiye baktıkları çalışmalarında 12 ay ara ile iki defa ölçümler yapmışlardır. Araştırmanın bulgularına göre okula bağlılık ile depresyon arasında ve kaygı belirtileri arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Shochet, Homel, Cockshaw ve Montgomery (2008) çalışmalarında öğrencilerin okula bağlılık ve ebeveyn bağlanma ile depresif belirtiler arasında olumsuz yönde anlamlı ilişki bulmuşlardır. Ross, Shochet ve Bellair (2010) çalışmalarında erinlerde okula bağlılığın, depresif belirtiler üzerinde güçlü bir etkisinin olduğunu tespit etmişlerdir. Okula bağlılık, depresif belirtilerdeki varyansın % 26'sını açıklamıştır.

Bond ve diğerleri (2007) çalışmalarından elde ettikleri bulgulara göre, okula bağlanma düzeyleri düşük olan ergenlerin depresif belirtileri ile kaygı belirtileri yüksek bulunmuştur. Okula bağlanma düzeyi düşük olan ergenlerin ileriki yıllarda düzenli sigara içme, esrar ve alkol kullanımı riski yüksek bulunmuştur. Diğer bulgulara göre, okula bağlanmanın ve sosyal bağlanmanın zayıf olması, okulu tamamlama olasılığını da azaltmaktadır. McGraw, Moore, Fuller ve Bates (2008) çalışmalarında depresyon, kaygı ve stres düzeyi yüksek erinlerin aileye, arkadaşına ve okula bağlanma düzeyleri arasında olumsuz yönde güçlü bir ilişki bulunmuştur ayrıca erinlerin aileye, arkadaşına ve okula bağlanma düzeyleri düşük bulunmuştur.

Hagerty ve Williams'ın (1999) çalışması depresyon üzerinde aidiyet hissinin anlamlı bir etkisinin olduğunu göstermiştir. Mouton (1995) ise okula bağlanması düşük olan öğrencilerin yalnızlık, dışlanmışlık ve okul toplumundan yabancılaşma hissettiğini tespit etmiştir. Anderman (2002) öğrencilerin okula aidiyet algılarının; depresyon, sosyal reddedilme ve okul sorunlarıyla arasında olumsuz yönde ilişki bulmuştur.

Yapılan çalışmalarda çocuk ve ergenlerin okula bağlanmalarının çok sayıda değişkenden etkilendiği görülmektedir. Erinlik döneminin, Erikson'un (1993) belirttiği gibi başarıya karşı aşağılık duygusunun geliştiği ve özellikle okul ortamındaki başarı hissinin ön planda olduğu ve okula bağlanmanın önemli olduğu bir dönem olması nedeniyle erinlerin sosyal kaygılarının ve depresif belirtilerinin okula bağlanmalarının bir yordayıcısı olup olmadığını belirlemek önemli olabilir. Bu amaçla çalışmada, erinlerin okula bağlanmaları üzerinde sosyal kaygı ile depresif belirtilerinin yordayıcılığının olup olmadığı incelenmiştir.

Yöntem

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, 2011-2012 eğitim-öğretim yılında Diyarbakır ili Diyarbakır Sur İlçesi'ndeki Bağıvar İlköğretim Okulu'nda bulunan 216 öğrenci ile Yenişehir ilçesinde bulunan Yenişehir İlköğretim Okulu ile Kayapınar ilçesinde bulunan Şehit Polis Sabri Kün İlköğretim Okulundaki 234 öğrenci oluşturmuştur. Örneklem grubunu yaş ortalaması 12.86 (Ss= 1.08) olan, 242'si kız (% 53.8) ve 208'i erkek (% 46.2) olmak üzere toplam 450 öğrenci oluşturmuştur. Örneklem alınan okullar ve öğrenciler amaca uygun örneklem yöntemiyle belirlenmiştir (Balcı, 2007).

Veri Toplama Araçları

Çocuk ve Ergenler İçin Okula Bağlanma Ölçeği

Araştırmada, öğrencilerin okula bağlanma durumlarını belirlemek için geliştirilen ve özgün adı "School AttachmentScale-SAS" olan ölçeğin ülkemize uyarlama ve geçerlik ve güvenirlik çalışmasını Savi Çakar (2011) yapmıştır. Ölçek uyarlama çalışması ilköğretim okullarının 3. ve 8. sınıflarda öğrenim gören yaşları 9-14 arası değişen 708 öğrenci üzerinde yapılmıştır. Ölçek, "okula bağlanma", (Örnek madde, "Bu okulda olmaktan mutluyum."), "öğretmene bağlanma" (Örnek madde, "Öğretmenlerimiz, öğrencilerine çok destek olurlar.") ve "arkadaşa bağlanma" (Örnek madde, "Bu okulda önem verdiğim arkadaşlarım var.") olmak üzere üç faktör altında yer almakta ve toplam 13 maddeden oluşmaktadır. Ölçekten alınan yüksek puan, okula bağlanmanın yüksek olduğunu göstermektedir. Ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı .84; test-tekrar test güvenirlik katsayısı tüm ölçek için .85 olarak bulunmuştur. Ölçeğin iki-yarım güvenirliği (GuttmanSplitHalf) .78 olarak belirlenmiştir (7 maddeden oluşan birinci yarım için .78, 6 maddeden oluşan ikinci yarım için .66). Madde-test korelasyonu sonucunda, maddelerin toplam puanla ilişkisinin .66 ile .85 arasında değiştiği saptanmıştır.

Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği (ESKÖ)

Bu ölçek ergenlerde sosyal kaygıyı ölçmek amacıyla La Greca ve Lopez (1998) tarafından geliştirilmiştir. Aydın ve Tekinsav-Sütçü (2007) tarafından geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılarak Türkçe'ye uyarlanmıştır. ESKÖ'nünpsikometrik özellikleri 12-15 yaşı arasında olan 1242 ergen (643 kız ve 599 erkek) üzerinde incelenmiştir. Ölçek beşli likert tipinde değerlendirmektedir. Bu doğrultuda (1) "Hiçbir zaman" ve (5) Her zaman diye nitelendirilmektedir. Ölçekte minimum 18 maksimum 90 puan alınabilmektedir. ESKÖ'nün "Olumsuz Değerlendirilme Korkusu (ODK)"(Örnek madde, "Başkalarının benimle dalga geçtiğini düşünüyorum."), "Genel Durumlarda Sosyal Kaçınma ve Huzursuzluk Duyuma (G-SKHD)"(Örnek madde, "İyi tanıdığım yaşıtlarımın yanındayken bile utanırım.") ve "Yeni Durumlarda Sosyal Kaçınma ve Huzursuzluk Duyuma (Y-SKHD) (Örnek madde, "Yeni insanlarla tanışırken tedirgin olurum.")adında üç alt boyutu bulunmaktadır. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı değerleri .66 ile .91 arasında bulunmuştur. ESKÖ'nün alt ölçekleri arasında ise, $r = .52$ ile $r = .71$ arasında değişen korelasyon değerleri bulunmuştur.

Çocuklar İçin Depresyon Ölçeği

Ölçeğin geçerlilik ve güvenilirlik alışması Kovacs tarafından yapılmıştır. Ölçeğin Türkiye'deki geçerlik ve güvenilirlik alışması Öy (1991) tarafından yapılmıştır. Ölçek, toplam 27 maddeden oluşmaktadır. Örnek madde, "Kendimi her zaman üzgün hissederim." Ölçeğin güvenilirliğini tespit etmek için 380 öğrenciye bir hafta arayla iki kez uygulanmış ve Pearson Momentler arpımı korelasyonu $r = .80$, $p < .001$ bulunmuştur. Ölçeğin geçerliliğini göstermek amacıyla, her sınıftan rastgele örnekleme ile toplam 59 öğrenciyle depresyona yönelik görüşme yapılmış ve çocukluk depresyonu derecelendirme ölçeği uygulanmıştır. Depresyon tanısı için DSM III ölçütleri esas alınmıştır. Buna göre, majör depresyon ve depresif belirtileri olan öğrenciler göz önüne alındığında ölçeğin duyarlılığı % 60 olarak tespit edilmiştir. Bu öğrenciler için Çocuklar İçin Depresyon Ölçeği ve Çocukluk Depresyonu Derecelendirme Ölçeği toplam puanları arasındaki korelasyon, $r = .61$ ($p < .001$) olarak bulunmuştur (Öy, 1991).

Kişisel Bilgi Formu

Kişisel bilgi formundaki değişkenler, cinsiyet, yaş, sınıf, gibi özellikler olarak belirlenmiştir.

Verilerin Toplanması

Çalışmanın verileri, Ekim ayı içerisinde öğrencilerden toplanmıştır. Veriler toplanırken araştırmacı örnekleme oluşturan öğrencilere araştırmanın amacı, kendilerinden ne istendiği, kişisel bilgi formunun ve ölçeklerin nasıl cevaplandırılacağı ve gönüllülük ilkesi hakkında bilgi vermiştir. Ölçeklerden toplanacak verilerin güvenilirliğinin düşmemesi için ölçekler farklı sıralama içinde uygulanmıştır. Verilerin uygulanması 20-25 dakika arası bir zaman almıştır.

Verilerin İstatistiksel Analizi

Verilerin çözümlenmesinde, betimsel istatistikler, Pearson Çarpım Momentler Korelasyon Katsayısı ve Çoklu Doğrusal Regresyon Analizinden yararlanılmıştır. Örnekleme “doğrusallık” ve “normallik” sayıtlarının zedelenmesine neden olabilecek uç değerler olup olmadığını anlamak amacıyla her bir öğrenci için Mahalanobis uzaklık değerleri saptanmıştır. Uç değerlere sahip olan deneklere ait veriler, analiz dışında tutulmuştur. Bunun sonucunda analizlerde 409 öğrenciden elde edilen veri kullanılmıştır. Ayrıca artık değerler üzerine kurulu grafikler incelenmiş, standardize edilmiş artık değerler (hatalar) standardize edilmiş, yordanan değişkenler için oluşturulan saçılma diyagramının doğrusal bir ilişkiyi tanımladığı, noktaların bir eksen etrafında toplandığı görülmüştür. Standardize edilmiş yordanan değerler için oluşturulan histogram ve normal dağılım eğrilerinin normale çok yakın bir dağılım gösterdiği görülmektedir. Ayrıca değişkenler arasında çoklu doğrusallık probleminin olup olmadığına ilişkin VIF, Tolerance ve Durbin-Watson değerlerine bakılmış, verilerin sonucunda çoklu doğrusallık probleminin olmadığı, standart çoklu regresyonun varsayımlarının karşılandığı görülmüştür. Verilerin analizi SPSS 17.0 paket programıyla gerçekleştirilmiştir. Analizlerde anlamlılık düzeyi .05 olarak alınmıştır.

Bulgular

Araştırmanın değişkenlerine ilişkin betimsel istatistiklere ve değişkenler arasındaki korelasyon değerlerine Tablo 1’de yer verilmiştir.

Tablo 1: Değişkenler Arası Korelasyon Katsayıları, Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

	1	2	3	4	5	6
1. Okula Bağlanma	---					
2. Depresif Belirtiler	-.32**	---				
3. ODK	-.13**	.37**	---			
4. G-SKHD	-.16**	.40**	.52**	---		
5. Y-SKHD	-.01	.23**	.44**	.50**	---	
6. Sosyal Kaygı Top.	-.14**	.44**	.83**	.81**	.77**	---
Ortalama	54.28	15.53	19.13	10.82	17.47	45.75
Ss	8.91	4.17	5.62	4.23	4.65	12.23

N=409 ** $p < .01$

ODK= Olumsuz değerlendirilme korkusu, G-SKHD= Genel durumlarda sosyal kaçınma ve huzursuzluk duyma, Y-SKHD= Yeni durumlarda sosyal kaçınma ve huzursuzluk duyma

Tablo 1’de görüldüğü gibi, okula bağlanma ile sosyal kaygının alt boyutları olan “olumsuz değerlendirilme korkusu (ODK)” ile “genel durumlarda sosyal kaçınma ve huzursuzluk duyma (G-SKHD)” ve sosyal kaygının toplam puanları arasında olumsuz yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır. Ancak okula bağlanma ile “yeni durumlarda sosyal kaçınma ve huzursuzluk duyma (Y-SKHD)” arasında anlamlı düzeyde bir ilişki yoktur. Ayrıca okula bağlanma ile depresif belirtiler arasında olumsuz yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır. Öte yandan depresif belirtiler ile sosyal

kaygının alt boyutları ve toplam puanları arasında olumlu yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Depresif belirtiler, ODK, G-SKHD, Y-SKHD değişkenlerine göre okula bağlanmanın yordanmasına ilişkin çoklu regresyon analizi sonuçlarına Tablo 2’de yer verilmiştir.

Tablo 2: Depresif Belirtiler, ODK, G-SKHD ve Y-SKHD Değişkenlerinin Birlikte Okula Bağlanmanın Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Yordayıcı Değişkenler	B	Standart β	t	p	R	R ²
Sabit	65.233		31.98	.00	.41	.17
Depresif Belirtiler	-.82	-.38	-7.56*	.00		
ODK	.13	.08	1.42	.16		
G-SKHD	-.29	-.14	-2.32*	.02		
Y-SKHD	.14	.07	1.35	.18		

Tablo 2’de görüldüğü gibi, okula bağlanmanın yordanmasına ilişkin çoklu regresyon analizi sonuçlarına bakıldığında modelin anlamlı olduğu görülmektedir ($F=20.21$, $p<.05$). Depresif belirtiler, ODK, G-SKHD ve Y-SKHD puan değişkenleri birlikte okula bağlanma puanları ile orta düzeye yakın bir ilişki göstermektedir ($R=.41$, $R^2=.17$, $p<.05$). Adı geçen bu dört bağımsız değişken birlikte okula bağlanmadaki varyansın yaklaşık % 17’sini açıklamaktadır.

Standardize edilmiş regresyon katsayısına (β) göre, yordayıcı değişkenlerin okula bağlanma üzerindeki görelî önem sırası, depresif belirtiler ($\beta=-.38$), G-SKHD ($\beta=-.14$), ODK ($\beta=.08$), ve Y-SKHD ($\beta=.07$)’dir. Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t-testi sonuçları incelendiğinde ise; depresif belirtilerin ($t=-7.56$, $p<.01$), G-SKHD ($t=-2.32$, $p<.01$), okula bağlanma değişkeni üzerinde anlamlı düzeyde yordayıcısı olduğu görülmektedir. Ancak, ODK ($t=1.42$, $p>.05$) ve Y-SKHD ($t=1.35$, $p>.05$), değişkenleri okula bağlanma üzerinde anlamlı bir etkiye sahip değildir.

Tartışma ve Sonuç

Bu araştırmada, depresif belirtilerin ve sosyal kaygı belirtilerinin erinlerin okula bağlanma düzeyleri ile ilişkisi incelenmiştir. Çalışmadan elde edilen sonuçlara göre depresif belirtiler ile genel durumlarda sosyal kaçınma ve huzursuzluk duyma (G-SKHD) değişkenlerinin, okula bağlanma değişkeni üzerinde anlamlı düzeyde yordayıcı olduğu görülürken; olumsuz değerlendirme korkusu (ODK) ve yeni durumlarda sosyal kaçınma ve huzursuzluk duyma (Y-SKHD) değişkenlerinin, okula bağlanma üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olmadığı görülmüştür.

Araştırmanın bulgularına göre, depresif belirtiler okula bağlanma üzerinde anlamlı düzeyde bir yordayıcılığa sahiptir. Araştırmanın bulgularını destekleyen bazı araştırma bulgularına göre, okula bağlanma ile depresyon/depresif belirtiler arasında olumsuz yönde anlamlı ilişkiler bulunmuştur (Anderman, 2002; Bond ve diğer., 2007; Jacobson ve Rowe, 1999; McGraw ve diğer., 2008; Ross ve diğer.,

2010; Shochet, ve diğer., 2006; Shochet ve diğer., 2008). Blum (2005) okula bağlanması yüksek olan öğrencilerin duygusal sıkıntılar, intihar düşüncesi ve girişimi içeren davranışlar gösterme olasılıklarının daha düşük olduğunu belirtmektedir. Yapılan çalışmada, Resnick ve diğerleri (1997) okula bağlanması yüksek düzeyde olan ergenlerin düşük olan ergenlere göre, fiziksel ve duygusal sıkıntılarının ve intihar girişimlerinin daha düşük olduğunu tespit etmişlerdir. Ayrıca ebeveyn-aile bağlanması ile okula bağlanma her türlü riskli sağlık davranışlarına karşı koruyucu bir özelliktedir. Bu açıdan erinlerin okula bağlanmalarının yükseltilmesinin erinlik dönemi gibi erken bir dönemde yapılacak koruyucu ruh sağlığı çalışmaları için odak noktası olması önemli olabilir.

Yapılan bir çalışmada, Savi Çakar (2011a) çocuk ve ergenlerin yaşam kalitesi ile okula bağlanmaları arasında olumlu yönde anlamlı ilişki bulmuştur. Ayrıca okula bağlanma ile yaşam kalitesinin alt boyutları olan fiziksel iyi oluş, duygusal iyi oluş, arkadaşlık ilişkileri ve okul yaşamı arasında olumlu yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Elmore ve Huebner (2010) çalışmalarında okula ilişkin doyum ile anne-babaya bağlanma ve akran bağlanması arasında olumlu yönde anlamlı ilişki bulmuşlardır. Hagerty ve Williams (1999) depresyon üzerinde aidiyet hissinin anlamlı bir etkisinin olduğunu, Mouton (1995) ise okula bağlanması düşük olan öğrencilerin yalnızlık, dışlanmışlık ve okul toplumundan yabancılaşma hissettiğini tespit etmiştir. Bond ve diğerleri (2007) okula bağlanmanın ve sosyal bağlanmanın zayıf olmasının, okulu tamamlama olasılığını da azaltmakta olduğunu belirlemişlerdir. Araştırmanın bulguları ile benzerlik taşıyan bu çalışmalardan da görüldüğü üzere okula bağlanma depresif belirtilere karşı kişiyi destekleyici bir görev görebilir, bu açıdan kişinin iyi oluşuna da katkıda bulunabilir. Ayrıca öğrencilerin okula bağlanmalarının, depresif belirtilerinden etkilendiği göz önüne alındığında, depresif belirtileri yüksek olan öğrencilerin, işlevsel olmayan düşüncelerinin artması, yaşam enerjilerinin azalmasıyla birlikte kendilerini mutsuz hissetmeleri, sosyal ortamlara girmekten hoşnut olmamaları ve sonuç olarak yalnızlaşmaları muhtemeldir. Bundan dolayı öğrencilerin okuluna devam etmeme, okuldan uzaklaşma sorunları ortaya çıkabilir ve okulla bağları kesilebilir. Okula devam edilse bile, öğrencilerin depresif belirtileri ile birlikte duygu durumlarında iniş ve çıkışlar olması nedeniyle derslerine yeterince odaklanamamalarına neden olduğu ve böylece okula bağlanmalarının düştüğü düşünülmektedir.

Araştırmanın bulgularına göre, genel durumlarda sosyal kaçınma ve huzursuzluk duyma değişkeni okula bağlanma üzerinde anlamlı düzeyde bir yordayıcılığa sahiptir. Ancak, olumsuz değerlendirilme korkusu ve yeni durumlarda sosyal kaçınma ve huzursuzluk duyma değişkenlerinin, okula bağlanma üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olmadığı görülmüştür. Alan yazın incelemesinde genellikle okula bağlanma ile kaygı arasındaki ilişkilere yönelik çalışmalar bulunduğu görülmüştür. Bu çalışmaların bulgularında ise okula bağlanma ile kaygı belirtileri arasında olumsuz yönde anlamlı ilişki bulunmuştur, başka bir deyişle okula bağlanması düşük olan ergenlerin kaygı düzeyleri yüksek bulunmuştur (Bond ve

diğer., 2007; McGraw ve diğer., 2008; Shochet ve diğer., 2006). Okula bağlanma, çocuk ve ergenlerdeki uyumun güçlü bir belirleyicisidir (Hill ve Werner, 2006). Erinlerin, sosyal kaygı düzeylerinin yükselmesi ile birlikte uyum bozuklukları yaşamaları ve bunun sonucunda sosyal uyumla doğru orantılı bir biçimde ilişkili olduğu düşünülen okula bağlanmalarının da düştüğü düşünülmektedir. Sosyal kaygı sonucunda, erinlerin okul ortamında yer almak istememelerine, okulları ile güçlü bağlar geliştirememelerine ve okula bağlanmalarının düşmesine neden olabilir.

Yapılan çalışmada, Spence ve diğerleri (1999) sosyal fobisi olan çocukların olmayanlara göre akranları ile sosyal yeterliliklerinin ve sosyal becerilerinin daha düşük olduğunu tespit etmişlerdir. Beidel ve diğerleri (1999) sosyal kaygıya sahip çocukların sosyal becerilerinin de eksik olduğunu belirlemişlerdir. Erinlerin sosyal kaygı düzeylerinin azalması için erinlerin, okuldaki akranları ile sağlıklı ilişkiler geliştirebilme becerilerine sahip olmalarını gerektirmektedir. Bunun ön koşulu olarak ancak erinlerin okulları ile ilgili olumlu duygulara sahip olmaları, okuldan hoşlanmaları ve kendilerini okullarının bir parçası olarak kabul etmeleri yani sağlıklı bir bağlanma geliştirmeleri gerekir. Okula bağlanmanın gelişmesi ile kişiler okul ortamında ve sosyal ilişkiler geliştirmekten de hoşnut olabilirler ve kendilerini aynı zamanda bir grubun parçası hissedebilirler. Nitekim yapılan bir çalışmada, La Greca ve Moore Harrison (2005) nitelikli arkadaşlıkların, kalabalık akran bağının ergenleri sosyal kaygı duygularına karşı koruduklarını tespit etmiştir. Sübaşı (2007) ise ergenlerin sosyal kaygı düzeylerinin arttıkça yalnızlık düzeylerinin de arttığını belirlemiştir. Bu açıdan kendisini yalnız hisseden bir öğrencinin okulu ile de sağlıklı bir bağlanma ilişkisi geliştirmesi beklenemez. Khalid-Khan ve diğerleri (2007) sosyal kaygısı olan çocuk ve ergenlerin akademik performanslarında, sosyal becerilerinde, akran ilişkilerinde ve aile hayatlarında büyük bir bozulma olduğunu vurgulamaktadırlar. Yapılan bir çalışmada, Beidel ve diğerleri (1999) sosyal kaygılı çocukların, yüksek düzeyde sosyal korku, geri çekilme (inhibition), yalnızlık yaşadıklarını tespit etmişlerdir. Ginsburg, La Greca ve Silverman (1998) çalışmalarında sosyal kaygısı yüksek olan çocukların, olmayanlara göre okulda daha olumsuz akran ilişkilerine sahip olduklarını ve ayrıca sosyal kabul düzeyleri ile benlik saygılarının daha düşük olduğunu tespit etmişlerdir. La Greca ve Lopez (1998) sosyal kaygılı çocuk ve ergenlerin daha az arkadaşlıklar ve yakın ilişkiler kurduklarına ve sınıflarındaki akranlarından düşük düzeyde kabul ve destek gördüklerini belirlemişlerdir. Mouton ve diğerleri (1996) okula bağlanma düzeyleri düşük olan öğrencilerin kendilerini yalnız ve dışlanmış olarak hissettiklerini ve kendilerini okuldaki toplumdaki yabancılaşmış hissettiklerini tespit etmişlerdir. Okuldaki personelden ve akranlarından düşük düzeyde bir destek ve ilgi algıladıklarını bulmuşlardır. Çalışmanın bulgularına ve benzer olan bu çalışmalara bakıldığında erinlerin okula bağlanmalarının geliştirilmesi sosyal kaygılarını düşürmenin yanında erinlerin benlik saygılarını da besleyebilir. Ayrıca, sosyal kaygısı yüksek olan öğrencilerin, okul gibi sosyal anlamda kalabalık gruplara girmekten çekindikleri ve kaygı düzeylerinin artması ile birlikte kaçınma davranışını göstererek,

okul ve sınıf ortamında bulunmaktan rahatsız oldukları veya hoşnut olmadıkları ve bu nedenle okulları ile de bir bağlanma ilişkisi kuramadıkları düşünülmektedir.

Yapılan başka bir çalışmada, sosyal kaygılı çocukların kaygılı olmayan çocuklardan daha fazla sosyal ortamlardan kaçındıkları ve korktukları görülmüştür. Ayrıca, sosyal kaygılı çocukların akranları ile sorunlar yaşadıkları ve yalnız kalmayı tercih ettikleri tespit edilmiştir. Bunun dışında sosyal kaygılı çocukların eş tanı olarak en az bir başka bozukluğa sahip oldukları belirlenmiştir. Böyle çocukların, sınıflarında daha fazla dikkat güçlükleri ve öğrenme sorunları yaşadıkları görülmüştür (Bernstein, Bernat, Davis ve Layne, 2008). Öte yandan sosyal kaygılı çocukların, yaklaşık % 10'unda okul reddini de içeren anlamlı bozulmalar yaşanmaktadır (Beidel, Turner ve Morris, 1999). Bu bağlamda sosyal kaygı düzeyinin artması ile erinlerin okula bağlanmaları düşebilir.

Sonuç olarak bu çalışmada, erinlerin okula bağlanma düzeyleri, depresif belirtilerinden ve sosyal kaygının bir alt boyutu olan genel durumlarda sosyal kaçınma ve huzursuzluk duyma belirtilerinden etkilendiği belirlenmiştir. Bu bakımdan, okul psikolojik danışmanlarının, öğrencilerin okula bağlanma düzeylerini yükseltmek için öğrencilerin duygu durumlarını göz önünde bulundurmaları, riskli erin gruplarını belirlemeleri ve bu gruplara yönelik bireysel müdahalelerin yanı sıra okul temelli psiko-eğitim, grupla psikolojik danışma, grup rehberliği programları uygulamaları, koruyucu ve önleyici ruh sağlığı açısından önemli olabilir.

Kaynakça

Anderman, E. M. (2002). School effects on psychological outcomes during adolescence. *Journal of Educational Psychology, 94*, 795–809.

Aydın, A. ve Tekinsav-Sütçü, S. (2007). Ergenler için sosyal kaygı ölçeğinin (ESKÖ) geçerlik ve güvenilirliğinin incelenmesi. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi, 14* (2), 79-89.

Balcı, A. (2007). *Sosyal bilimlerde araştırma: Yöntem, teknik ve temel ilkeler*. Ankara:PegemA Yayıncılık.

Beidel, D. C., Turner, S. M., & Morris T. L. (1999). Psychopathology of childhood social phobia. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry, 38* (6), 643-650.

Bergin, C., & Bergin, D. (2009). Attachment in the classroom. *Education Psychology Review, 21*, 141–170.

Blum, R. (2005). *School connectedness: Improving the lives of students*. Baltimore: Johns Hopkins Bloomberg School of Public Health. <http://cecp.air.org/download/MCMonographFINAL.pdf> (Erişimtarihi: 09. 01. 2012).

Bernstein, G. A., Bernat, D. H., Davis, A. A., & Layne, A. E. (2008). Symptom presentation and classroom functioning in a nonclinical sample of children with social phobia. *Depression and Anxiety, 25*, 752-760.

Bond et al. (2007). Social and school connectedness in early secondary school as predictors of late teenage substance use, mental health, and academic outcomes. *Journal of Adolescent Health* 40, 357.e9–357.e18.

Catalano, R. F., Haggerty, K. P., Oesterle, S., Fleming, C. B., & Hawkins, J. D. (2004). The Importance of bonding to school for healthy development: Findings from the social development research group. *Journal of School Health*, 74 (7), 252-261.

Diaz, J. D. (2005). School attachment among latino youth in rural Minnesota. *Hispanic Journal of Behavioral Sciences*, 27 (3), 300-318.

Dornbusch, S. M., Erickson, K. G., Laird, J., & Wong, C. A. (2001). The relation of family and school attachment to adolescent deviance in diverse groups and communities. *Journal of Adolescent Research*, 16 (4), 396-422.

Elmore, G. M., & Huebner, E. S. (2010). Adolescents' satisfaction with school experiences: Relationships with demographics, attachment relationships, and school engagement behavior. *Psychology in the Schools*, 47 (6), 525-537.

Erikson, E. H. (1993). *Childhood and society*. WW Norton & Company.

Fredricks, J. A., Blumenfeld, P. C., & Paris, A. H. (2004). School engagement: Potential of the concept, state of the evidence. *Review of Educational Research*, 74(1), 59-109.

Ginsburg, G. S., La Greca, A. M., & Silverman, W. K. (1998). Social anxiety in children with anxiety disorders: Relation with social and emotional functioning. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 26, 175–185.

Griffin, K. W., Gilbert, J. B., Lawrence, M. S., Doyle, M. M., & Williams, C. (2003). Common predictors of cigarette smoking, alcohol use, aggression, and delinquency among inner-city minority youth. *Addictive Behaviors*, 28, 1141–1148.

Hagerty, B. M., & Williams, R. A. (1999). The effects of sense of belonging, social support, conflict, and loneliness on depression. *Nursing Research*, 48, 215 – 219.

Hallinan, M. T. (2008). Teacher influences on students' attachment to school. *Sociology of Education*, 81 (3), 271-283.

Henry, K. L., & Slater, M. D. (2007). The contextual effect of school attachment on young adolescents' alcohol use. *Journal of School Health*, 7 (2), 67-74.

Herman, K. C., Reinke, W. M., Parkin, J., Traylor, K. B., & Agarwal, G. (2009). Childhood depression: Rethinking the role of the school. *Psychology in the Schools*, 46 (5), 433-446.

Hill, L. G., & Werner, N. E. (2006). Affiliative motivation, school attachment, and aggression in school. *Psychology in the Schools*, 43 (2), 231-246.

Jacobson, K. C., & Rowe, D. C. (1999). Genetic and environmental influences on the relationships between family connectedness, school connectedness, and adolescent depressed mood: Sex differences. *Developmental Psychology*, 35 (4), 926-939.

Johnson, M. K., Crosnoe, R., & Elder, G. H. JR. (2001). Students' attachment and academic engagement: The role of race and ethnicity. *Sociology of Education*, 74 (4), 318-340.

Khalid-Khan, S., Santibanez, M-P., McMicken, C., & Rynn, M. A. (2007). Social anxiety disorder in children and adolescents. *Pediatr Drugs*, 9 (4), 227-237.

La Greca, A. M., & Lopez, N. (1998). Social anxiety among adolescents: Linkages with peer relationships and friendships. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 26, 83-94.

La Greca, A. M., & Moore Harrison, H. (2005). Adolescent peer relations, friendships, and romantic relationships: Do they predict social anxiety and depression? *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, 34 (1), 49-61.

Maddox, S. J., & Prinz, R. J. (2003). School bonding in children and adolescents: Conceptualization, assessment, and associated variables. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 6(1), 31-49.

McGraw, K., Moore, S., Fuller, A., & Bates, G. (2008). Family, peer and school connectedness in final year secondary school students. *Australian Psychologist*, 43 (1), 27- 37.

McNeely, C., Nonnemaker, J., & Blum, R. (2002). Promoting school connectedness: Evidence from the National Longitudinal Study of Adolescent Health. *Journal of School Health*, 72, 138-146.

Mouton, S. G. (1995). *Assessing school attachment: A qualitative investigation of low-attached high school students*. Unpublished Doctor of Philosophy Dissertation. University of Houston. Texas.

Mouton, S. G., Hawkins, J., McPherson, R. H., & Copley, J. (1996). School attachment: Perspectives of low-attached high school students. *Educational Psychology*, 16 (3), 297-304.

Öy, B. (1991). Çocuklar için depresyon ölçeği: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 2, 132-137.

Rasmussen, M., Damsgaard, M. T., Holstein, B. E., Poulsen, L. H., & Due, P. (2005). School connectedness and daily smoking among boys and girls: the influence of parental smoking norms. *European Journal of Public Health*, 15 (6), 607-612.

Resnick et al. (1997). Protecting adolescents from harm findings from the national longitudinal study on adolescent health. *The Journal of the American Medical Association*, 278 (10), 823-832.

Ross, A. G., Shochet, I. M., & Bellair, R. (2010). The role of social skills and school connectedness in preadolescent depressive symptoms. *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology, 39* (2), 269–275.

Savi Çakar, F. (2011). Çocuk ve ergenler için okula bağlanma ölçeği: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *İlköğretim Online, 10* (1), 80-90. [Online]: <http://ilkogretim-online.org.tr>. (Elde edilme tarihi: 03.10.2011).

SaviÇakar, F. (2011a). School attachment and quality of life in children and adolescents of elementary school in Turkey. *Educational Research, 1*(9), 1465-1471.

Shears, J., Edwards, R. W., & Stanley, L. R. (2006). School bonding and substance use in rural communities. *Social Work Research, 30*(1), 6-18.

Shochet, I. M., Dadds, M. R., Ham, D., & Montague, R. (2006). School connectedness is an underemphasized parameter in adolescent mental health: Results of a community prediction study. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology, 35*(2), 170–179.

Shochet, I. M., Homel, R., Cockshaw, W. D., & Montgomery, D. T. (2008). How do school connectedness and attachment to parents interrelate in predicting adolescent depressive symptoms? *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology, 37*, 676-681.

Spence, S. H., Donovan, C., & Brechman-Toussaint, M. (1999). Social skills, social outcomes, and cognitive features of childhood social phobia. *Journal of Abnormal Psychology, 108* (2), 211-221.

Sübaşı, G. (2007). Üniversite öğrencilerinde sosyal kaygıyı yordayıcı bazı değişkenler. *Eğitim ve Bilim, 32*, 3-15.

School connectedness: Strategies for increasing protective factors among youth. <http://www.cdc.gov/healthyyouth/adolescenthealth/pdf/connectedness.pdf> (Erişim tarihi: 10. 12. 2011)